

O ideološkoj reprezentaciji produktivnosti i rada u ispisima B. Grujića

Svojim tekstualnim potezima, Borjan Grujić interveniše u dominantni ideološki govor savremenog kapitalističkog načina proizvodnje. Filozofski i psihoanalitički inspirisane, te intervencije smeraju na poremećaj ideološkog polja, poremećaj koji vodi izmeštanju izvan njegovih granica. B. Grujić intervencije izvodi ispisivanjem iskaza u prvom i trećem licu, metatekstualnim gestovima - precrtane ili preškrabane reči - i dijagramski, povezivanjem tekstualnih elemenata putem strelica.

U ispisima u prvom licu, "bože daj mi 18 ruku" i "da budem prooooooduktivniji", izražava se, preko ideje ruke kao čovekovog osnovnog radnog sredstva, kategorički imperativ rasta produktivnosti. Uspostavljanje samorazumljivosti i očiglednosti ovog imperativa predstavlja suštinu vladajuće ekonomske ideologije. Ispis "dal'će kiborž da nas zameni" uvodi ideju do kraja sprovedene automatizacije rada u cilju maksimiziranja produktivnosti. Sa jedne strane, na ovaj ispis nadovezuje se "'oće kurac, jer on neće sa gistro standardom da vraća repa u budžet preko kupovine samo još ovoga", prikazujući nezamenjivost, u kapitalizmu, individue svedene na potrošača, lišene sopstvene suštine - atributa rada i produktivnosti. Sa druge strane, crtež fiktivnog računara kojim dominiraju brojevi i grafikon, pokazuje dominaciju broja i kvantiteta kao, epohalno gledano, glavnih merila vrednosti rada i produktivnosti. Naposljetku, automatizaciji i kvantifikaciji ne umiče ni sama svakodnevica u kapitalizmu, preciznije, slobodno vreme čoveka svedenog na potrošača - "kuvalo, autoput i telefon su sada u jednom uređaju" -, na šta umetnik odgovara lapidarnim i ironičnim "dobro eto".

Pored govora u prvom i trećem licu, koji sugerišu uspostavljanje ideološkog subjekta preko ogledanja - sebe prepoznavanja - pojedinca u intersubjektivnom, anonimnom ideološkog govoru (L. Altiser), B. Grujić uvodi još jedan tip tekstualne intervencije gde se subjekt iskaza, eksplicitno ili implicitno, nalazi na mestu umetnika.

Prvi tip iskaza, u kome umetnik eksplicitno govori sa pozicije umetnika - "radim da bih proizveo samu stvar, ne da bih bio produktivan" ili "prodajem umetnost isto kao što seljak prodaje kupus na pijaci, samo što ona nikom nije neophodna", "umetnik sam - nemam posao, umetnik sam - nemam hobi" - direktno smeru na ekonomske sfere proizvodnje i razmene u njihovim kapitalističkim likovima. Ispis o "samoj stvari" dovodi u pitanje samorazumljivu ideju da vrednost rada dolazi od njegove produktivnosti u smislu efikasnosti, iznoseći tako ideju da rad može da ima vrednost, ne samo s obzirom na učinkovitost, već i sam po sebi. Na taj način, umetnik aludira na razliku između otuđenog rada, koji se meri kriterijumima koristnosti, i slobodnog rada, u kome pravi predmet i proizvod rada jesu radnik sam i njegov kreativni kapacitet. Iskaz o paraleli prodaje umetnosti i kupusa tiče se sfere razmene (tržišta, "pijace"): umetničko delo je roba, poput kupusa na pijaci. Razlika između kupusa i umetničkog predmeta, međutim, leži u njihovoj korisnosti odnosno beskorisnosti. Umetnički predmet tako pokazuje u smeru rada koji nije orijentisan samo na ono utilitarno ili funkcionalno. Naposljetku, "umetnik sam - nemam posao, umetnik sam - nemam hobi",

dovodi u pitanje samorazumljivu ideju podele života na radno i slobodno vreme: u društvu slobodnog rada, ova distinkcija gubi smisao i život se transformiše u permanentnu kreativnost.

Drugi tip iskaza, u kome umetnik implicitno govori sa mesta umetnika, sastoji se u nizovima reči koje trpe transformacije - putem pomeranja razmaka između delova reči, umetanja slova i precrtavanja reči ili delova reči. Ispis "vlast ništvo" pokazuje vezu između vlasti i vlasništva, sugerišući tako da je vlast utemeljena u vlasništvu (nad sredstvima za proizvodnju). Niz reči "ime, imovina, imati, imanje", ističući blisku vezu imena i imovine, prikazuje otuđujuću i postvarujuću funkciju vlasništva, ne samo s obzirom na one koji nemaju vlasništvo, nego i generalno: "Ja sam hrom, ali mi novac pribavlja 24 noge; dakle, ja nisam hrom; ja sam rdjav, nepošten, nesvestan, glup čovek, ali je novac cenjen, dakle cenjen je i njegov posednik" (Marks, *Ekonomsko-filozofski rukopisi*).

Dijagramski radovi - "ratne -> renta godine", "rast -> satrti", "kultura -> rat" - upotrebljavaju strelice kako bi pokazali strukturne veze između osnovnih fenomena kapitalističkog načina proizvodnje. Prvi rad, "ratne -> renta godine" pokazuje unutrašnju, suštinsku vezu ekonomije eksploatacije (renta kao jedan oblik profita) i rata. Rat nije tek periferni eksces unutar kapitalizma, već njegov uslov mogućnosti. Naime, kapitalizam suštinski predstavlja ekonomiju destruktive proizvodnje ("rast -> satrti"). Naposletku, kultura kao ideologija čini suštinski deo ove ekonomije destrukcije. U tom smislu, dijagrami nose aluziju na društvo "večnog mira" (I. Kant) i revolucionarne ekonomije produktivne destrukcije.

Ono aludirano, sugerisano u radovima B. Grujića indicirano je žvrljotinana. Interpolirane u tekstualne intervencije, one predstavljaju slepe mrlje, nečitljivi tekst, ono što iz perspektive dominantnog ideološkog govora, prekriveno gore navedenim očiglednostima i samorazumljivostima, nužno ostaje skriveno. To su neotuđeni rad, rad koji se ne meri razmenschkom vrednošću (cenom), brojem ili kvantitetom, rad koji nije raspodeljen na posao i hobi (radno i slobodno vreme), rad koji nije u funkciji destrukcije, konačno, rad u kome ostvarivanje potencijala stvaralačkog subjekta predstavlja glavni smisao.

Darko Drašković